

**UCHWAŁA NR XLIV/607/2014
RADY MIEJSKIEJ W NIDZICY**

z dnia 27 lutego 2014 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Nidzica na lata 2014 – 2017”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 594) w związku z art. 87 ust 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) Rada Miejska w Nidzicy uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Nidzica na lata 2014 – 2017”, zaopiniowany pozytywnie przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Nidzicy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Marek Kierzkowski

Załącznik 1
do Uchwały Rady Miejskiej
w Nidzicy Nr XLIV/607/2014
z dnia 27 lutego 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA NA LATA 2014-2017

Nidzica, luty 2014 r.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	17
5. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWODZTWA I POWIATU	22
6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO..... (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)	28
7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY NIDZICA	33
8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY NIDZICA. ANALIZA SZANS I ZAGROZEŃ.....	72
9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA	74
10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	77
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI	79
12. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	80

1.

WSTĘP

Celem opracowania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica na Lata 2014 – 2017** jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze Gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, począwszy od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działania te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy Program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla Gminy Nidzica. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2014-2017 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja Gminy Nidzica i jej dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną obowiązku wykonania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica na Lata 2014 – 2017** jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm):

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Dla niniejszego *Programu...* zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej

- epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
 3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
 4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
 5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
 6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
 7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
 8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
 9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
 10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
 11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach

zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
 4. składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1,

w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego. Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciężące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w Art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o: 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia; 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia; 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany; 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 594) zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9/ kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 r., poz. 647 późn. zm.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623),

Art. 20, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art.

32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012, poz. 406 z późn. zm.),

- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z póź. zm.)

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do Programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),

4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych

tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).

2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyczności oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.

3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Do czasu zakończenia prac nad Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica nie ukończono prac nad programem krajowym, stąd możliwe było uwzględnienie w niniejszym programie jedynie wyżej omówionych tez do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami¹.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013”).

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

¹ Tezy dostępne na stronach Narodowego Instytutu Dziedzictwa <http://www.nid.home.pl/pliki/tezy.pdf>

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego". Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju, Dz.U. Nr 116, poz. 1206 z późn. zm.) oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury "Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego" jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego" miał określony plan działania na lata 2004-2013.

Wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- a. przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- b. podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- c. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- d. ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.
- e. intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W dniu 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów "Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego", który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

5.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W celu realizacji idei opracowania, w/w Program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:
 - a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
 - b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
 - c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
 - d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;

- e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;
 - f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;
 - g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;
2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:
- a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;
 - b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;
 - c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;
 - d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;
 - e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.
3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:
- a/ dokumentację;
 - b/ konserwację;

c/ działania promocyjne

4. Opieka nad zasobami muzeów

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

W Programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;
- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzającą do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;

b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;

c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;

e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in.

systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.

f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;
- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;
- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- f/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- g/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.)

celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2025 roku

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-

Mazurskiego do 2025 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXVIII/553/12 z dnia 25 czerwca 2013 r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Nidzickiego na Lata 2004 - 2013

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Nidzickiego na Lata 2004 – 2013 omawia stan dziedzictwa kulturowego terenu powiatu. Podane zostały ilości obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Nidzickiego nie zajmuje się szczegółowiej zagadnieniami związanymi z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego.

5.5. Strategiczny Plan Rozwoju Powiatu Nidzickiego

Omawiany dokument jedynie wymienia ochronę dziedzictwa kulturowego i zabytków jako jedną z płaszczyzn współpracy samorządu powiatowego z organizacjami pozarządowymi.

6.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)
-----------	--

6.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nidzica

Podstawowym dokumentem planistycznym określającym perspektywiczne kierunki i uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nidzica z roku 2013.

W powyższym opracowaniu wskazano, iż jednym z elementów sprzyjających rozwojowi tego terenu jest m.in: unikatowy charakter krajobrazu kulturowego, zachowane przykłady tradycyjnego budownictwa, stosunkowo mała degradacja krajobrazu kulturowego oraz duża ilość cennych stanowisk archeologicznych.

Omawiany dokument planistyczny szczegółowo określa zasady ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego.

6.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Na terenie Gminy Nidzica obowiązują następujące plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w Tatarach, gmina Nidzica – Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 420/XLI/97 z dnia 30.10.1997 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w miejscowości Kanigowo - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 127/XII/99 z dnia 26.08.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Waszulki - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 128/XII/99 z dnia 26.08.1999 r.;

- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Litwinki - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 112/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica obręb Nibork II - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 115/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Łyny - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 114/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Orłowo - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 109/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Piątki - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 111/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Podgórze - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 110/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Wały - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 113/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Nidzica w obrębie Nataci Małej - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr L/490/02 z dnia 22.08.2002 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w m. Zimna Woda, obręb Wały - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr X/81/2003 z dnia 26.06.2003 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 288/75 obręb Waszulki - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr LII/538/2006 z dnia 31.08.2006 r.;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w Tatarach - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXXIX/403/05 z dnia 15.09.2005 r.;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w Tatarach - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXII/219/2008 z dnia 24.04.2008 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w obrębie Nibork Drugi - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr X/69/07 z dnia 31.05.2007 r.;

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Wikno, Jabłonka, Natać Wielka, Natać Mała - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXXVIII/424/2009 z dnia 28.05.2009 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usługowej w miejscowości Tatary - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XLII/451/2009 z dnia 27.08.2009 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w obrębie Piątki - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XIX/297/2012 z dnia 7.05.2012 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Rataja i Krzywa - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 496/XLVIII/98 z dnia 28.05.1998 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Olsztyńskiej - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 135/XIII/99 z dnia 30.09.1999 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Olsztyńskiej - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 87/IX/99 z dnia 20.05.1999 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Słonecznej - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 88/IX/99 z dnia 20.05.1999 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Kraszewskiego - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXVI/249/2000 z dnia 31.08.2000 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Traugutta - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXXVII/313/2001 z dnia 29.06.2001 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Słowackiego - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr L/492/02 z dnia 22.08.2002 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulicy Krzemowej - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr L/491/02 z dnia 22.08.2002 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Sienkiewicza, Kolejowej i Kraszewskiego - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XI/98/03 z dnia 28.08.2003 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Rataja, Kościuszki, 3-go Maja i Kraszewskiego - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XIV/182/03 z dnia 18.12.2003 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Rataja i Krzywa - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr XXIX/320/05 z dnia 27.01.2005 r.;

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Żwirowa i Nowomiejska - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 116/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – rejon ulic: Nowomiejska i Górna - Uchwała Rady Miejskiej w Nidzicy Nr 117/XI/99 z dnia 24.06.1999 r.;

Prawo stanowi, że w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na chronione właściwości obszaru/obiektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku.

7.

CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY NIDZICA

7.1. Ogólne informacje na temat historii i dziedzictwa kulturowego Gminy Nidzica

Najstarsze ślady osadnictwa odkryte na terenie Gminy pochodzą sprzed 4000 lat. Cechą charakterystyczną są liczne ślady świadczące o rozwoju hutnictwa żelaza, opartego na rudach darniowych, którego początki sięgają połowy pierwszego tysiąclecia p. n. e. Intensywne wydobywanie rud miało miejsce w XIX w.

Teren Gminy Nidzica położony jest na pruskim terytorium plemiennym Sasinów. Po opanowaniu tych ziem w połowie XIV w. przez Niemiecki Zakon Szpitalny Najświętszej Marii Panny zwany Zakonem Krzyżackim, ziemie te stały się częścią Państwa Zakonnego. Administracyjnie zostało włączone do komturstwa w Ostródzie. Po sekularyzacji Zakonu w 1525 roku powstały Prusy Książęce. Dotąd zakonne państwo stało się dziedzicznym księstwem, a od 1701 roku królestwem pruskim. Zlikwidowany został poprzedni podział administracyjny. W miejsce komturstw powstały trzy powiaty: Sambia, Natangia i Górne Prusy - Oberland, w obrębie tego ostatniego znalazła się Nidzica. Nidzica w tym też czasie stała się siedzibą starostwa. Było to świadectwem dużej roli i znaczenia miasta w tym okresie. W połowie XVIII wieku w wyniku reform administracyjnych przeprowadzonych przez króla Fryderyka Wilhelma I uległ zmianie dotychczasowy podział na starostwa, powstały nowe powiaty, w tym powiat nidzicki, który obejmował również tereny dzisiejszego powiatu szczycieńskiego. Ten stan rzeczy przetrwał do 1818 roku, kiedy to dokonano ponownie podziału administracyjnego i części obszaru dawnego powiatu nidzickiego utworzono powiat w Szczytnie, z tym, że obszar dzisiejszej gminy Jedwabno należał do powiatu w Nidzicy.

Oprócz ludności pruskiej w pierwszym okresie osadnictwa osiedlana tu była ludność pochodząca z terenu Niemiec. Później rozpoczął się napływ osadników z terenów Polski, szczególnie liczny w XVII i XVIII wieku. W tym też okresie omawiany obszar ukształtował się pod względem prawno-ustrojowym oraz urbanistycznym. Większość wsi została już

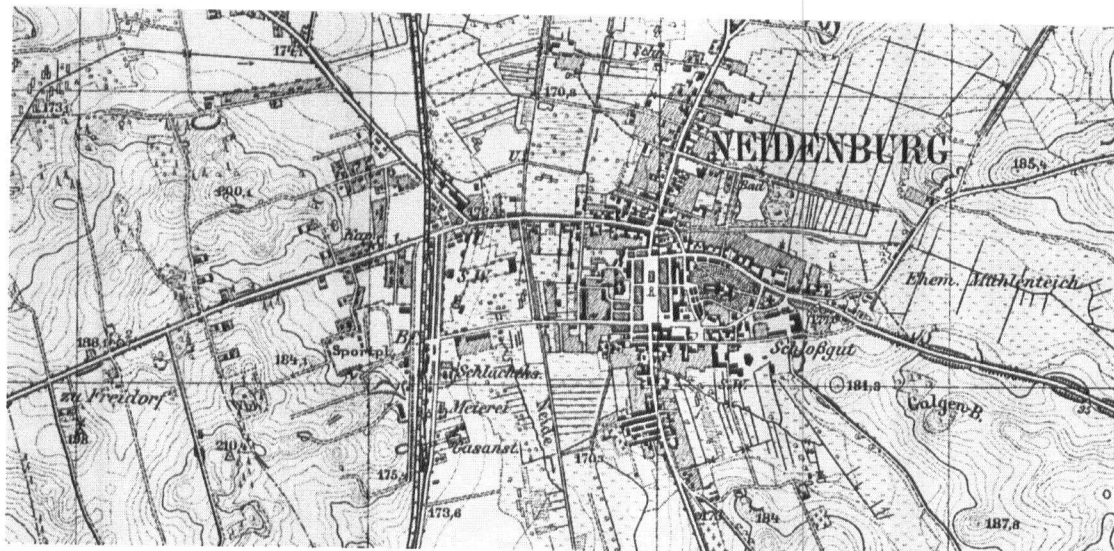
lokowana w okresie państwa zakonnego od początku połowy XIV wieku do połowy XV wieku. Wsie w zdecydowanej większości były zakładane na prawie chełmińskim. Okres wczesnego średniowiecznego osadnictwa jest wyraźnie zaznaczony w układzie przestrzennym wsi, czytelnym do chwili obecnej. Najstarszymi typami wsi są owalnie, których układ opierał się na istnieniu dwóch dróg opasujących pierwotnie wydzielony, nie zabudowany plac, czasem staw, wokół którego wytyczano parcele budowlane. Kolejny etap zasiedlania nowych terenów, zapoczątkowany po 1640 roku przez księcia pruskiego Fryderyka Wilhelma, nosi miano osadnictwa szkatułkowego. Dochód z nowo zakładanych wsi zasilał bezpośrednio szkatułę, czyli skarbiec książęcy. Wsie lokowano na śródleśnych polanach tak zwanych nowiznach, powstałych w wyniku eksploatacji puszczy. W ramach tej akcji powstały m. in. wsie Natać Mała i Duża, Jabłonka, Napiwoda, Zimna Woda. Układ przestrzennych tych wsi przybrał kształt wsi ulicówki.

Nidzicę (Nibork) lokowano na prawie chełmińskim w 1381 r. Pierwotna nazwa to Neidenburg, czyli Zamek nad Nidą, który był dla administracji zakonnej budowlą ważniejszą niż położone na szlaku handlowym miasto, zbudowane na bagnistej równinie otoczonej od północy i zachodu rzeką, a od wschodu i południa przekopaną fosą.

W średniowieczu liczba mieszkańców (około 700) stawiała Nidzicę w rzędzie średniej wielkości miast państwa zakonnego. Nidzica stała się ważnym punktem wymiany towarowej, posiadała prawo składu, przywilej, którym szczyciło się niewiele miast. W Nidzicy, której okolice bogate są w zasoby gliny, wyrabiano masowo bogato zdobione kafle, z rudy darniowej wytapiano żelazo, a w majątkach wiejskich uruchamiano gorzelnie. Na terenie Gminy, poza układem urbanistycznym Nidzicy, procesy rozwojowe następowały powoli, nie wkroczył tu przemysł, w związku z tym przetrwała historyczna struktura sieci osadniczej i powiązany z nią układ dróg. Większość jednostek to lokacje średniowieczne, kilka pochodzi z okresu późniejszego. W XIX wieku nastąpił też wzrost liczby kolonii. Po drugiej wojnie światowej, w wyniku zmian polityczno- gospodarczych, migracji ludności oraz obecnej sytuacji ekonomicznej wsi, rozwoju turystyki, nastąpiły znaczne zmiany wielkości osad i wsi. W zdecydowanej większości wsi nastąpił większy lub mniejszy proces wyludnienia i dekapitalizacji substancji materialnej. Kilka wsi położonych w miejscach atrakcyjnych pod względem krajobrazowym zmieniło swój charakter z rolniczego na letniskowy. Cechą bardzo charakterystyczną dla dróg na terenie tego regionu są przydrożne aleje pochodzące głównie z

drugiej połowy XIX i początku XX wieku. Są to aleje głównie klonowe i lipowe z domieszką innych drzew - klonów, jaworów, jesionów i brzoź.

Plan miasta z lat 30. XX w.

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie Gminy Nidzica znajdują się 53 obiekty zabytkowe objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

L. p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rej. zabytków
1.	Nidzica	założenie urbanistyczne Starego Miasta w granicach 50-100 m od zewnętrznej linii przebiegu dawnych obwarowań miejskich i zamkowych	2. połowa XIV w.	A-465 z 30.12.1957 r.
2.	Nidzica, ul. XXX-lecia 8, dz. nr 5-90	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w Niepokalanego	XIV w.	A-1041 z 29.07.1968 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA NA LATA
2014-2017

		Poczęcia NMP i św. Wojciecha		
3.	Nidzica, ul. XXX-lecia 8, dz. nr 5-90	cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP św. Wojciecha	XIV w.	A-1041 z 29.07.1968 r.
4.	Nidzica, ul. 1 Maja 6, dz. nr 4- 54/6	budynek poczty wraz z najbliższym otoczeniem obejmującym działkę	1908 r.	A-4449 z 19.01.2007 r.
5.	Nidzica, ul. 1 Maja 18, dz. nr 4- 62/2	kamienica murowana	koniec XIX w.	A-4423 z 11.12.2006 r.
6.	Nidzica, ul. Jagiełły 2A, dz. nr 6-63/1	budowla obronna, murowana (baszta narożna), tzw. klasztor, ob. siedziba Archiwum Państwowego w Olsztynie	koniec XIV w.	A-466 z 30.12.1957 r.
7.	Nidzica, ul. Jagiełły 5, dz. nr 6-57/4	budynek szkolny, murowany, ob. budynek mieszkalny wraz z otoczeniem, w tym ogrodzeniem	lata 20-30. XX w.	A-4418 z 14.06.2006 r.
8.	Nidzica, ul. Kolejowa 8C, dz. nr 2-157/5	kolejowa wieża ciśnień	1934 r.	A-4326 z 4.04.2005 r.
9.	Nidzica, ul. Mickiewicza 2, dz. nr 6-17	pozostałości gotyckich obwarowań miejskich, ob. budynek usługowy	1380-1390 r.	A-467 z 30.12.1957 r.
10.	Nidzica, ul. Mickiewicza 17, dz. nr 4-77/5	budynek urzędowy (Starostwo Powiatowe), ob. siedziba Powiatowej Komendy Policji wraz z otoczeniem oraz częścią ogrodzenia i pomnikiem	początek XX w.	A-4419 z 14.06.2006 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA NA LATA
2014-2017

11.	Nidzica, ul. Miła, dz. nr 4-223	cmentarz wyznawców judaizmu, dawny	przełom XVIII i XIX w.	A-2751 z 20.02.1989 r.
12.	Nidzica, ul. Murarska 4, dz. nr 5-43/2 i 5-43/3	tak zwany „dom przy dawnym browarze”, ob. budynek biurowy	2. połowa XIX w.	A-941 z 21.05.1968 r.
13.	Nidzica, ul. Olsztyńska 2, dz. nr 4-2/12	spichlerz murowany	2. połowa XIX w.	A-936 z 21.05.1968 r.
14.	Nidzica, ul. Olsztyńska 4, dz. nr 4-3/9	budynek dawnej stacji pocztowej, murowany	2. połowa XIX w.	A-3940 z 19.12.1996 r.
15.	Nidzica, Plac Wolności 1, dz. nr 6-13	budynek ratusza, ob. siedziba Urzędu Miasta	1842 r.	A-1036 z 29.07.1968 r.
16.	Nidzica, ul. Ratuszowa 2, dz. nr 6-33/3	budynek browaru, murowany, ob. Wytwórnia Wód i Miodów Pitnych	1868 r.	A-3266 z 14.01.1992 r.
17.	Nidzica, ul. Sienkiewicza, dz. nr 6-138/2	cmentarz ewangelicki, dawny oraz wojenny, ob. komunalny	XIX w.	A-2747 z 16.02.1989 r.
18.	Nidzica, ul. Słowackiego 7, dz. nr 6-4/6	budynek powiatowej kasy pożyczkowej, ob. restauracja	1923 r.	A-4389 z 8.03.2006 r.
19.	Nidzica, ul. Traugutta 10A, dz. nr 4-271	spichlerz podcieniowy, murowano-drewniany	koniec XIX w.	A-4387 z 1.03.2006 r.
20.	Nidzica, ul. Traugutta 27, dz. nr 5-2	willa murowana w zespole zabudowy	początek XX w.	A-4388 z 2.03.2006 r.
21.	Nidzica, ul. Traugutta 27, dz. nr 5-1/2	altana murowano-drewniana w zespole zabudowy	koniec XIX w. – początek XX w.	A-4388 z 2.03.2006 r.

22.	Nidzica, ul. Traugutta 27, dz. nr 5-1/1	stajnia murowano-drewniana w zespole zabudowy	koniec XIX w. – początek XX w.	A-4388 z 2.03.2006 r.
23.	Nidzica, ul. Zamkowa 2, dz. nr 6-55/10	zamek krzyżacki, ob. obiekt turystyczno-usługowy	XIV w.	A-102 z 27.06.1953 r.
24.	Nidzica, ul. Zamkowa 3, dz. nr 6-59/2	kościół ewangelicko-augsburski p.w. św. Krzyża	1858-1860 r.	A-3973 z 21.03.1997 r.
25.	Nidzica, ul. Żeromskiego 2, dz. nr 6-164	kamienica murowana, ob.	koniec XIX w. – początek XX w.	A-4346 z 29.06.2006 r.
26.	Nidzica, ul. Żeromskiego 12, dz. nr 6-145	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	A-1034 z 29.07.1968 r.
27.	Nidzica, ul. Żwirowa, dz. nr 3-674/6	cmentarz wyznawców judaizmu, dawny	2. połowa XIX w.	A-2747 z 16.02.1989 r.
28.	Kanigowo, dz. nr 216	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	1386 r. (datowanie dendrologiczne)	A-1038 z 29.07.1968 r.
29.	Kanigowo, dz. nr 216	cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego	XIV w.	A-1038 z 29.07.1968 r.
30.	Łyna, dz. nr 63	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Serca NMP	1726 r.	A-746 z 5.02.1968 r.
31.	Łyna, dz. nr 76	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej - Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno	1914 r.	A-2746 z 16.02.1989 r.
32.	Łyński Młyn, dz. nr 388/3	budynek młyna w zespole młyńskim	1387 r. (data nadania)	A-3457 z 2.04.1993 r.

			młyna) obecne budynki – koniec XIX w.	
33.	Łyński Młyn 1, dz. nr 388/3	budynek mieszkalny w zespole młyńskim	1387 r. (data nadania młyna) obecne budynki – koniec XIX w.	A-3457 z 2.04.1993 r.
34.	Łyński Młyn 2, dz. nr 388/3	budynek mieszkalny w zespole młyńskim	1387 r. (data nadania młyna) obecne budynki – koniec XIX w.	A-3457 z 2.04.1993 r.
35.	Łyński Młyn, dz. nr 388/3	budynek gospodarczy w zespole młyńskim	1387 r. (data nadania młyna) obecne budynki – koniec XIX w.	A-3457 z 2.04.1993 r.
36.	Łysakowo, dz. nr 220	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-3537 z 16.06.1993 r.
37.	Moczysko, dz. nr 16-3307/1	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2772 z 4.04.1989 r.
38.	Módlki, dz. nr 15- 3137	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2769 z 4.04.1989 r.
39.	Napiwoda, dz. nr 3083 (Wolisko)	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2779 z 5.04.1989 r.
40.	Napiwoda, dz. nr 162/32	cmentarz rodziny Holt Dahrenstaedt, ewangelicki, dawny	koniec XIX w.	A-3505 z 25.05.1993 r.

41.	Orłowo, dz. nr 19/3, 19/4	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	A-1271 z 29.12.1978 r.
42.	Orłowo, dz. nr 3342	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2773 z 4.04.1989 r.
43.	Radomin, dz. nr 3305/2	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2770 z 4.04.1989 r.
44.	Wały, dz. nr 43	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-2748 z 16.02.1989 r.
45.	Waszulki, dz. nr 167/12	zespół cegielni	1917 r.	A-3448 z 8.03.1993 r.
46.	Wólka Orłowska, dz. nr 16/1	mieszkanie gorzelnianego w zespole dworsko-folwarcznym	1930 r.	A-3462 z 5.04.1993 r.
47.	Wólka Orłowska, dz. nr 16/1	gorzelnia w zespole dworsko-folwarcznym	1930 r.	A-3462 z 5.04.1993 r.
48.	Wólka Orłowska, dz. nr 16/1	stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	1930 r.	A-3459 z 5.04.1993 r.
49.	Wólka Orłowska, dz. nr 16/11	park w zespole dworsko-folwarcznym	1930 r.	A-3961 z 27.02.1997 r.
50.	Zagrzewo, dz. nr 9/28, 12/43, 12/43, 12/44, 12/45	zespół dworsko-folwarczny	2. połowa XIX w.	A-4357 z 13.11.2006 r.
51.	Zagrzewo, dz. nr 9/28	park dworski	koniec XIX w.	A-1574 z 19.10.1984 r.
52.	Załużki, dz. nr 16/37	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX w.	A-1405 z 1.12.1982 r.
53.	Zimna Woda, dz. nr 3101	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej, tzw. <i>Husarenfriedhof</i>	1914 r.	A-2771 z 4.04.1989 r.

7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków Gminy Nidzica, poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. W przewadze są to zabytki budownictwa murowanego w typie miejskim i wiejskim (budynki mieszkalne), obiekty użyteczności publicznej oraz sakralne.

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie
1.	Nidzica, ul. 1 Maja 9, dz. nr 4-21/1	kamienica murowana	1930 r.
2.	Nidzica, ul. 1 Maja 12, dz. nr 4-62/3	budynek mieszkalny, murowany	1906 r.
3.	Nidzica, ul. 1 Maja 13, dz. nr 4-13/31	budynek mieszkalny, murowany	1923 r.
4.	Nidzica, ul. 1 Maja 14, dz. nr 4-62/3	budynek mieszkalny, murowany	1906 r.
5.	Nidzica, ul. 1 Maja 15, dz. nr 4-13/30	kamienica murowana	1908 r.
6.	Nidzica, ul. 1 Maja 17, dz. nr 4-25/5	budynek mieszkalny, murowany	1902 r.
7.	Nidzica, ul. 1 Maja 24, dz. nr 4-111	budynek mieszkalny, murowany	1935 r.
8.	Nidzica, ul. 1 Maja 49, dz. nr 4-145/4	budynek młyna z mieszkalnym, murowany	1900 r.
9.	Nidzica, ul. 3 Maja 3, dz. nr 5-17	budynek mieszkalny, murowany	1935 r.
10.	Nidzica, ul. Barke 5, dz. nr 2-126/1	budynek mieszkalny, murowany	1928 r.
11.	Nidzica, ul. Boczna 1/3/5/7/9/11/13/15/17/19, dz. nr 1-55/4, 1-56, 1-57, 1-58, 1-59, 1-60, 1-61, 1-62, 1-63, 1-	budynek mieszkalny, murowany	1935 r.

	64			
12.	Nidzica, ul. Boczna 2, dz. nr 1-87/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
13.	Nidzica, ul. Boczna 10, dz. nr 1-74	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
14.	Nidzica, ul. Boczna 21/23, dz. nr 1-65	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
15.	Nidzica, ul. Brzozowa 1, dz. nr 2-122/2	budynek murowany	mieszkalny,	1935 r.
16.	Nidzica, ul. Brzozowa 3, dz. nr 2-121	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
17.	Nidzica, ul. Brzozowa 5, dz. nr 2-120	budynek murowany	mieszkalny,	1936 r.
18.	Nidzica, ul. Cegielniana 3, dz. nr 3-305/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
19.	Nidzica, ul. Cegielniana 4, dz. nr 3-327	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
20.	Nidzica, ul. Cegielniana 7, dz. nr 3-309	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
21.	Nidzica, ul. Cegielniana 9, dz. nr 3-310	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
22.	Nidzica, ul. Cegielniana 13, dz. nr 3-314	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
23.	Nidzica, ul. Dubińska 9, dz. nr 1-288	budynek murowany	mieszkalny,	1938 r.
24.	Nidzica, ul. Dubińska 11, dz. nr 1-289	budynek murowany	mieszkalny,	1938 r.
25.	Nidzica, ul. Dubińska 14, dz. nr 1-207	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
26.	Nidzica, ul. Dubińska 16, dz.	budynek	mieszkalny,	lata 30. XX w.

	nr 1-208	murowany	
27.	Nidzica, ul. Dubińska 24, dz. nr 1-212	budynek mieszkalny, murowany	lata 30. XX w.
28.	Nidzica, ul. Dubińska 30, dz. nr 1-227/2	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
29.	Nidzica, ul. Działdowska 2, dz. nr 2-157/15	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
30.	Nidzica, ul. Działdowska 10, dz. nr 2-143	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
31.	Nidzica, ul. Działdowska 13, dz. nr 2-200	budynek mieszkalny, murowany	1928 r.
32.	Nidzica, ul. Działdowska 15, dz. nr 2-161	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
33.	Nidzica, ul. Grunwaldzka 2A, dz. nr 2-156/1	budynek mleczarni, murowany	początek XX w.
34.	Nidzica, ul. Jagiełły 1, dz. nr 6-44	budynek szkolny, murowany	lata 20-30. XX w.
35.	Nidzica, ul. Jagiełły 3, dz. nr 6-56	budynek szkolny, murowany	lata 20-30. XX w.
36.	Nidzica, ul. Jagiełły 8, dz. nr 6-68/13	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
37.	Nidzica, ul. Jagiełły 8A, dz. nr 6-68/13	budynek mieszkalny, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
38.	Nidzica, ul. Jagiełły 8B, dz. nr 6-68/24	budynek mieszkalny, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
39.	Nidzica, ul. Jagiełły 10, dz. nr 6-68/32	budynek przemysłowy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.

40.	Nidzica, ul. Jagiełły 10, dz. nr 6-68/32	budynek gospodarczy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
41.	Nidzica, ul. Kolejowa 2, dz. nr 2-157/1	nastawnia kolejowa w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
42.	Nidzica, ul. Kolejowa 4, dz. nr 2-157/14	budynek gospodarczy, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
43.	Nidzica, ul. Kolejowa 5, dz. nr 5-119/1	budynek biurowy, murowany	lata 30. XX w.
44.	Nidzica, ul. Kolejowa 13, dz. nr 5-122/3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
45.	Nidzica, ul. Kolejowa 15, dz. nr 5-122/7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
46.	Nidzica, ul. Kolejowa 17B, dz. nr 5-123/9	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	koniec XIX w.
47.	Nidzica, ul. Kolejowa 17C, dz. nr 5-123/2	budynek wodociągów miejskich, murowany	koniec XIX w.
48.	Nidzica, ul. Kolejowa 19, dz. nr 5-125	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
49.	Nidzica, ul. Kolejowa 19, dz. nr 5-125	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
50.	Nidzica, ul. Konopnickiej, dz. nr 2-62/16	cmentarz baptystów, dawny	XIX w.
51.	Nidzica, ul. Kopernika 1, dz. nr 5-134/1	budynek szkolny, murowany	lata 20-30. XX w.
52.	Nidzica, ul. Kopernika 2, dz. nr 5-113/10	budynek mieszkalny, murowany	lata 20-30. XX w.
53.	Nidzica, ul. Kościuszki 11, dz. nr 5-101/7	kamienica murowana	lata 20-30. XX w.

54.	Nidzica, ul. Kościuszki 13, dz. nr 5-102	kamienica murowana		początek XX w.
55.	Nidzica, ul. Kościuszki 15, dz. nr 5-103/1	budynek Sądu Rejonowego		początek XX w.
56.	Nidzica, ul. Kościuszki 17, dz. nr 5-189	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
57.	Nidzica, ul. Kościuszki 23/25, dz. nr 5-111/5, 5-111/4	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
58.	Nidzica, ul. Kościuszki 26, dz. nr 5-140	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
59.	Nidzica, ul. Kościuszki 27, dz. nr 5-113/18	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
60.	Nidzica, ul. Kościuszki 28, dz. nr 5-29	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
61.	Nidzica, ul. Kościuszki 29/31/33, dz. nr 5-114, 5- 113/13, 5-113/12	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
62.	Nidzica, ul. Kościuszki 35/37, dz. nr 5-115, 5-113/11	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
63.	Nidzica, ul. Kościuszki 36, dz. nr dz. nr 5-39/2	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
64.	Nidzica, ul. Kościuszki 40, dz. nr 5-42	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
65.	Nidzica, ul. Kościuszki 41, dz. nr 5-117/2	budynek murowany, kina Wenus	mieszkalny, ob. budynek	lata 20-30. XX w.
66.	Nidzica, ul. Krótka 1, dz. nr 3-132/1	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
67.	Nidzica, ul. Krzywa 2, dz. nr 5-193/21, 5-193/19	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.

68.	Nidzica, ul. Krzywa 5, dz. nr 5-95	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
69.	Nidzica, ul. Leśna 7, dz. nr 1-301	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
70.	Nidzica, ul. Leśna 13, dz. nr 1-53	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
71.	Nidzica, ul. Limanowskiego, dz. nr 113	cmentarz rzymskokatolicki, dawny oraz kwatery wojenna z czasów I wojny światowej		XIX w.
72.	Nidzica, ul. Linki 6, dz. nr 2-11	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
73.	Nidzica, ul. Linki 10, dz. nr 2-13	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
74.	Nidzica, ul. Mickiewicza 15, dz. nr 4-74/6	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
75.	Nidzica, ul. Mickiewicza 25, dz. nr 4-81/9	budynek murowany	szpitala,	lata 20-30. XX w.
76.	Nidzica, ul. Młynarska 4, dz. nr 5-81	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
77.	Nidzica, ul. Młynarska 6, dz. nr 5-82	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
78.	Nidzica, ul. Murarska 2, dz. nr 5-43/1	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
79.	Nidzica, ul. Nowomiejska 19, dz. nr 3-425/2	budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
80.	Nidzica, ul. Olsztyńska 2, dz. nr 4-3/2	magazyn murowany		2. połowa XIX w.
81.	Nidzica, ul. Olsztyńska 4, dz. nr 4-3/10	budynek dawnej stacji pocztowej, murowany		2. połowa XIX w.

82.	Nidzica, ul. Olsztyńska 16, dz. nr 1-260	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
83.	Nidzica, ul. Olsztyńska 21, dz. nr 2-4	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
84.	Nidzica, ul. Olsztyńska 23, dz. nr 2-3	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
85.	Nidzica, ul. Olsztyńska 25, dz. nr 2-2	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
86.	Nidzica, ul. Olsztyńska 39, dz. nr 1-126/4	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
87.	Nidzica, ul. Osińskiego 4, dz. nr 4-274/1	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
88.	Nidzica, ul. Osińskiego 6, dz. nr 4-274/1	kamienica murowana		początek XX w.
89.	Nidzica, ul. Osińskiego 10, dz. nr 4-15	młyn murowany		koniec XIX – początek XX w.
90.	Nidzica, ul. Pieniężnego 9/11, dz. nr 1-110, 1-109	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
91.	Nidzica, ul. Pieniężnego 12, dz. nr 1-86	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
92.	Nidzica, Plac Wolności 5, dz. nr 6-14/4	kamienica murowana		koniec XIX w.
93.	Nidzica, Plac Wolności 6, dz. nr 6-14/5	kamienica murowana		koniec XIX w.
94.	Nidzica, Plac Wolności 7, dz. nr 6-14/6	kamienica murowana		koniec XIX w.
95.	Nidzica, Plac Wolności 13, dz. nr 6-14/11	kamienica murowana		koniec XIX w.
96.	Nidzica, ul. Pola 7, dz. nr 2- 37	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.

97.	Nidzica, ul. Rataja 4, dz. nr 5-12/2	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
98.	Nidzica, ul. Robotnicza 8, dz. nr 1-271	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
99.	Nidzica, ul. Robotnicza 13/15, dz. nr 1-291, 1-290/1	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
100.	Nidzica, ul. Robotnicza 13/15, dz. nr 1-291, 1-290/1	budynek murowany, ob.	gospodarczy mieszkalny	lata 20-30. XX w.
101.	Nidzica, ul. Robotnicza 14, dz. nr 1-275	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
102.	Nidzica, ul. Sienkiewicza, dz. nr 6-138/2	cmentarz wielowyznaniowy	wojenny	1914 r.
103.	Nidzica, ul. Słowackiego 1, dz. nr 4-52/2, 4-52/3	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.
104.	Nidzica, ul. Słowackiego 13, dz. nr 6-51	oficyna murowana		koniec XIX – początek XX w.
105.	Nidzica, ul. Sportowa 11, dz. nr 2-191/5	magazyn murowany		koniec XIX – początek XX w.
106.	Nidzica, ul. Sportowa 16, dz. nr 2-194/2	budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	koniec XIX w.
107.	Nidzica, ul. Sprzymierzonych 4, dz. nr 3-456	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
108.	Nidzica, ul. Sprzymierzonych 5, dz. nr 4-175	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
109.	Nidzica, ul. Sprzymierzonych 7, dz. nr 3-138	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20-30. XX w.
110.	Nidzica, ul. Steffena 6, dz. nr 4-85	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
111.	Nidzica, ul. Śliwkowa 15, dz. nr 3-298/1, 3-298/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.

112.	Nidzica, ul. Traugutta 6, dz. nr 4-13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
113.	Nidzica, ul. Traugutta 6A, dz. nr 4-13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
114.	Nidzica, ul. Traugutta 6A, dz. nr 4-13	oficyna murowana	początek XX w.
115.	Nidzica, ul. Traugutta 10B, dz. nr 4-13/24	magazyn murowano-drewniany	koniec XIX w.
116.	Nidzica, ul. Traugutta 10C, dz. nr 4-265	wozownia murowana	koniec XIX w.
117.	Nidzica, ul. Traugutta 14A, dz. nr 4-13/22	budynek mieszkalno-gospodarczy, murowany	koniec XIX w.
118.	Nidzica, ul. Traugutta 15, dz. nr 5-9/9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
119.	Nidzica, ul. Traugutta 16, dz. nr 4-233/5	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
120.	Nidzica, ul. Traugutta 19, dz. nr 5-9/9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
121.	Nidzica, ul. Traugutta 20, dz. nr 4-2/42	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
122.	Nidzica, ul. Traugutta 23, dz. nr 5-8/1	budynek urzędowy, ob. budynek Starostwa Powiatowego	początek XX w.
123.	Nidzica, ul. Warszawska 5, dz. nr 6-63/9	budynek mieszkalno-usługowy, murowany	początek XX w.
124.	Nidzica, ul. Warszawska 7, dz. nr 6-63/10	budynek mieszkalno-usługowy, murowany	koniec XIX w.
125.	Nidzica, ul. Warszawska 14D, dz. nr 5-153/9	ementarz przykościelny i epidemiczny, dawny	XVII w.
126.	Nidzica, ul. Warszawska 17,	budynek mieszkalny,	lata 20-30. XX w.

	dz. nr 6-99/7	murowany		
127.	Nidzica, ul. Warszawska 19, dz. nr 6-168	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
128.	Nidzica, ul. Warszawska 37, dz. nr 6-124	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.
129.	Nidzica, ul. Warszawska 39/41, dz. nr 6-122, 6-121	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. – 30. XX w.
130.	Nidzica, ul. Zamkowa 3, dz. nr 6-59/2	plebania murowana w zespole kościoła ewangelicko-augsburskiego		koniec XIX w.
131.	Nidzica, ul. Żeromskiego 1, dz. nr 6-63/11	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w. – początek XX w.
132.	Nidzica, ul. Żeromskiego 8, dz. nr 6-92/2	budynek murowany, ob. biurowy	mieszkalny,	początek XX w.
133.	Nidzica, ul. Żeromskiego 16, dz. nr 6-81/6	budynek tartaku, murowany		koniec XIX w.
134.	Bartoszki 6, dz. nr 63/1	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
135.	Bartoszki 7, dz. nr 74	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
136.	Bartoszki 14, dz. nr 159	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
137.	Bartoszki 17, dz. nr 91, 92	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
138.	Bartoszki 21, dz. 38/1	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
139.	Bartoszki 22, dz. nr 37	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
140.	Bartoszki 24, dz. nr 35	budynek drewniany	mieszkalny,	1930 r.

141.	Bartoszki 30, dz. nr 13	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20.-30. XX w.
142.	Bartoszki 32, dz. nr 5/2	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
143.	Bartoszki 32, dz. nr 5/3	budynek murowany	gospodarczy,	1921 r.
144.	Bartoszki 34, dz. nr 74/3	budynek szkoły, murowany, ob. świetlica wiejska		lata 20. XX w.
145.	Bartoszki, dz. nr 3331/3	cmentarz dawny	ewangelicki,	2. połowa XIX w.
146.	Bartoszki - Nidzica	aleja przydrożna		początek XX w.
147.	Bolejny 1, dz. nr 14	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
148.	Bolejny 4, dz. nr 22/3	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
149.	Bolejny 5, dz. nr 25	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
150.	Bolejny 10, dz. nr 36/2	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
151.	Bolejny 11, dz. nr 3348/5	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
152.	Bolejny 12, dz. nr 38/3	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
153.	Bolejny 17, dz. nr 119	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
154.	Bolejny 19, dz. nr 118	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
155.	Bolejny 21, dz. nr 125/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.

156.	Bolejny 22, dz. nr 107	budynek murowany	mieszkalny,	1935 r.
157.	Bolejny 23, dz. nr 103	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
158.	Bolejny 23, dz. nr 103	budynek murowany	gospodarczy,	1937 r.
159.	Bolejny 26, dz. nr 98	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
160.	Bolejny 27, dz. nr 96	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
161.	Bolejny 29, dz. nr 94	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
162.	Bolejny 30, dz. nr 134/1	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
163.	Bolejny 31, dz. nr 136	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
164.	Bolejny 32, dz. nr 138/4, 138/5	budynek murowany	mieszkalny,	1940 r.
165.	Bolejny 33, dz. nr 141	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
166.	Bolejny, dz. nr 152	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny – Pak68 - schron bojowy		1938 r.
167.	Bolejny, dz. nr 88/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L70 - schron bierny, odporność B		1938 r.
168.	Bolejny, dz. nr 110/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L71-schron bojowy, odporność B		1938 r.
169.	Bolejny, dz. nr 11/4	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L72 -schron		1938 r.

		bierny, odporność B	
170.	Bolejny, dz. nr 79/1	Pozycja Olsztynecka -Rejon Bolejny - L74 - schron bojowy, odporność B	1938 r.
171.	Bolejny – Wólka Orłowska – Łyna – Wietrzychowo – droga nr 545 (Nidzica)	aleja przydrożna	początek XX w.
172.	Borowy Młyn 2, dz. nr 9-44	zespół młyński	2. połowa XIX w.
173.	Brzeźno Łyńskie 4, dz. nr 39/2	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
174.	Brzeźno Łyńskie 5, dz. nr 38/4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
175.	Brzeźno Łyńskie 6, dz. nr 16/1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
176.	Brzeźno Łyńskie 8, dz. nr 19/1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
177.	Brzeźno Łyńskie 9, dz. nr 99	budynek szkolny, murowany	początek XX w.
178.	Brzeźno Łyńskie 9, dz. nr 99	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
179.	Dobrzyń 2, dz. nr 84/3	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
180.	Dobrzyń 7, dz. nr 92/6	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX – początek XX w.
181.	Dobrzyń 10, dz. nr 31-3290/3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
182.	Dobrzyń 12, dz. nr 70/1	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
183.	Dobrzyń 15, dz. nr 67/2	budynek mieszkalny, drewniany	1900 r.

184.	Dobrzyń 15, dz. nr 67/2	budynki murowane	gospodarcze,	1900 r.
185.	Dobrzyń 16, dz. nr 65	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
186.	Dobrzyń 19, dz. nr 60/1	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
187.	Dobrzyń 22, dz. nr 51/2	budynek drewniany	mieszkalny,	1930 r.
188.	Dobrzyń 33, dz. nr 24/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
189.	Dobrzyń 34, dz. nr 23/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
190.	Dobrzyń 35, dz. nr 7/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
191.	Dobrzyń 38, dz. nr 1	budynek kolejowego, murowany	dworca	koniec XIX w.
192.	Dobrzyń, dz. nr 58	cmentarz dawny	ewangelicki,	xxx
193.	Frąknowo 6, dz. nr 64	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
194.	Frąknowo 15, dz. nr 81	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
195.	Frąknowo 18, dz. nr 88	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
196.	Frąknowo 27, dz. nr 26/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
197.	Frąknowo 31, dz. nr 24/5	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
198.	Frąknowo, dz. nr 73	cmentarz dawny	ewangelicki,	2. połowa XIX w.

199.	Frąknowo, dz. nr 73	kwatery wojenna z czasów I wojny światowej na cmentarzu ewangelicki, dawnym	1914 r.
200.	Frąknowo, dz. nr 98	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.
201.	Frąknowo, dz. nr 55	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.
202.	Frąknowo, dz. nr 3382/4	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.
203.	Frąknowo - Wietrzychowo	aleja przydrożna wzdłuż drogi Frąknowo – skrzyżowanie z drogą 1264N	początek XX w.
204.	Grzegórzki 3, dz. nr 4/2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
205.	Grzegórzki 5, dz. nr 43/5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
206.	Grzegórzki 6, dz. nr 5/2, 6/1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
207.	Grzegórzki 11, dz. nr 11/2	budynek mieszkalny, drewniany	1910 r.
208.	Grzegórzki 13, dz. nr 13/1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
209.	Grzegórzki 14, dz. nr 14/1	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
210.	Grzegórzki 15, dz. nr 15	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
211.	Grzegórzki 15, dz. nr 15	budynek gospodarczy, murowano-drewniany	1920 r.
212.	Grzegórzki 18, dz. nr 33/1	budynek mieszkalny	1930 r.

		murowany	
213.	Grzegórzki 22, dz. nr 21	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
214.	Grzegórzki 23, dz. nr 22	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	1930 r.
215.	Grzegórzki 25, dz. nr 24/1	budynek szkolny, murowany, ob. świetlica wiejska	1930 r.
216.	Jabłonka 4, dz. nr 3146/3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
217.	Jabłonka 5, dz. nr 78/1	budynek mieszkalny, drewniany	1910 r.
218.	Jabłonka 6, dz. nr 76	budynek mieszkalny, drewniany	1906 r.
219.	Jabłonka 8, dz. nr 75/10	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
220.	Jabłonka 10, dz. nr 74	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX w.
221.	Jabłonka 15, dz. nr 84	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
222.	Jabłonka 22, dz. nr 94/1	budynek szkolny, murowany, ob. mieszkalny	koniec XIX – początek XX w.
223.	Jabłonka 26, dz. nr 95/1, 95/2	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
224.	Jabłonka 27, dz. nr 64/5	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
225.	Jabłonka 27A, dz. nr 63/2	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
226.	Jabłonka 28, dz. nr 96	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.

227.	Jabłonka 30, dz. nr 98	budynek drewniany	mieszkalny,	koniec XIX w.
228.	Jabłonka 31, dz. nr 62/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
229.	Jabłonka 32, dz. nr 61	budynek murowany	mieszkalny,	1938 r.
230.	Jabłonka 34, dz. nr 58/2	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
231.	Jabłonka 35, dz. nr 105	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
232.	Jabłonka 39, dz. nr 48	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
233.	Jabłonka 41A/41B, dz. nr 3145/12, 3145/13	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
234.	Jabłonka 44, dz. nr 121	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
235.	Jabłonka 48, dz. nr 464/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
236.	Jabłonka 49, dz. nr 181/1	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
237.	Jabłonka 50, dz. nr 180	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
238.	Jabłonka 53, dz. nr 175/1	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
239.	Jabłonka 54, dz. nr 178	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
240.	Jabłonka, dz. nr 272	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.
241.	Jabłonka, dz. nr 17-3265/2	Pozycja Natać Wielka - L93 - schron		1938 r.

		bierny, odporność B	
242.	Jabłonka, dz. nr 17-3241/2	Pozycja Olsztynecka-Rejon Natać Wielka-L94 - schron bierny, odporność B	1938 r.
243.	Kamionka 2, dz. nr 94	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
244.	Kamionka 3, dz. nr 93	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
245.	Kamionka 5, dz. nr 91/1	budynek gospodarczy	koniec XIX – początek XX w.
246.	Kamionka 9, dz. nr 79/1	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
247.	Kamionka 15, dz. nr 72	budynek mieszkalny, drewniany	1850 r.
248.	Kamionka 16, dz. nr 70/2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
249.	Kamionka 18, dz. nr 60/9	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
250.	Kanigowo 1, dz. nr 207	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
251.	Kanigowo 10, dz. nr 219	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
252.	Kanigowo 17, dz. nr 118/2	budynek gospodarczy	1910 r.
253.	Kanigowo 22, dz. nr 115	budynek plebanii, murowany	1900 r.
254.	Kanigowo 24/24A, dz. nr 215	budynek szkolny, murowany	1900 - 1920 r.
255.	Kanigowo 25, dz. nr 113	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
256.	Kanigowo 27C, dz. nr 100/2	budynek gospodarczy	1900 r.

257.	Kanigowo 28, dz. nr 106/1	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
258.	Kanigowo 33, dz. nr 80	budynek murowany	mieszkalny,	1938 r.
259.	Kanigowo 35, dz. nr 74/4	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
260.	Kanigowo, dz. nr 108	cmentarz dawny	ewangelicki,	połowa XIX w.
261.	Kanigowo – Zaborowo	aleja przydrożna wzdłuż drogi 1550N		początek XX w.
262.	Koniuszyn 1, dz. nr 16-3247/11	budynek murowany, ob. budynek nadleśnictwa	mieszkalny,	1900 r.
263.	Koniuszyn, dz. nr 16-3244/1	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.
264.	Likusy 1, dz. nr 3142/3	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
265.	Likusy 3, dz. nr 215	budynek murowany	mieszkalny,	1905 r.
266.	Likusy 9, dz. nr 54/4	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
267.	Likusy 10, dz. nr 64/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
268.	Likusy, dz. nr 3169	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L82- schron bierny, odporność B		1938 r.
269.	Likusy, dz. nr 3168/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L83 - schron bierny, odporność B		1938 r.
270.	Likusy, dz. nr 3168/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno -L84 -		1938 r.

		schron bierny, odporność B	
271.	Likusy, dz. nr 3168/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno -L84 - rów przeciwpancerny	1938 r.
272.	Likusy, dz. nr 66	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L85 - schron bierny, odporność B	1938 r.
273.	Likusy, dz. nr 15	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L86 - schron bierny, odporność B	1938 r.
274.	Likusy, dz. nr 3176	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L88 - schron bierny, odporność B	1938 r.
275.	Litwinki 4, dz. nr 44/1	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
276.	Litwinki 13, dz. nr 80/2	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
277.	Litwinki 25, dz. nr 62/2	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
278.	Łyna 1, dz. nr 47/1	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
279.	Łyna 1, dz. nr 47/1	budynek gospodarczy, murowany	1930 r.
280.	Łyna 4, dz. nr 51/2	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
281.	Łyna 5, dz. nr 52, 53/2	budynek mieszkalny, murowany	1936 r.
282.	Łyna 12, dz. nr 78/1	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
283.	Łyna 14, dz. nr 80/6	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.

284.	Łyna 18, dz. nr 154/1, 154/2	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
285.	Łyna 20, dz. nr 153/3	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
286.	Łyna 21, dz. nr 152/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
287.	Łyna 23, dz. nr 148/2	budynek murowany	mieszkalny,	1890 r.
288.	Łyna 24, dz. nr 147/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
289.	Łyna 25, dz. nr 69, 70, 72	budynek murowany, ob. sklep	zajazdu,	1930 r.
290.	Łyna 26, dz. nr 64	budynek murowany	szkolny,	koniec XIX – początek XX w.
291.	Łyna 31, dz. nr 140	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
292.	Łyna, dz. nr 46	cmentarz dawny, ob. parafialny	rzymskokatolicki,	2. połowa XIX w.
293.	Łyna, dz. nr 132	cmentarz dawny	ewangelicki,	2. połowa XIX w.
294.	Łysakowo, dz. nr 75/1	kuźnia drewniana	murowano-	koniec XIX w.
295.	Łysakowo 2, dz. nr 62/1	budynek murowany	gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.
296.	Łysakowo 6, dz. nr 65	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
297.	Łysakowo 11, dz. nr 72	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
298.	Łysakowo 13, dz. nr 77/1	budynek murowany	gospodarczy,	1930 r.

299.	Łysakowo 20/21, dz. nr 89	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
300.	Łysakowo 26, dz. nr 143/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
301.	Łysakowo 27, dz. nr 284	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
302.	Łysakowo 28, dz. nr 136/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
303.	Łysakowo 30, dz. nr 134/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
304.	Łysakowo 31, dz. nr 128/1	budynek gospodarczy		1900 r.
305.	Łysakowo 33, dz. nr 124	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
306.	Łysakowo 33, dz. nr 124	budynek murowany	gospodarczy,	1900 r.
307.	Łysakowo 35, dz. nr 119	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
308.	Łysakowo 37, dz. nr 106/2	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
309.	Łysakowo, dz. nr 76	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.
310.	Magdaleniec, dz. nr 66	kapliczka murowana		XIX w.
311.	Magdaleniec 1, dz. nr 14/1, 14/4	budynek murowany, ob. świetlica	szkolny,	koniec XIX w.
312.	Magdaleniec 1, dz. nr 14/1, 14/4	budynek murowany szkolnym	gospodarczy w zespole	koniec XIX w.
313.	Magdaleniec 5, dz. nr 27	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.

314.	Magdaleniec 8, dz. nr 49	budynek murowany	mieszkalny,	1939 r.
315.	Magdaleniec 10, dz. nr 55	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
316.	Magdaleniec 13, dz. nr 63, 83	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
317.	Magdaleniec 14, dz. nr 61	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
318.	Módlki 1, dz. nr 13/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
319.	Módlki 4, dz. nr 28, 143	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
320.	Módlki 7, dz. nr 24/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
321.	Módlki 8, dz. nr 31/1	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
322.	Módlki 10, dz. nr 34/8	budynek murowany	gospodarczy,	początek XX w.
323.	Módlki 15, dz. nr 61/1	budynek gospodarczy		1930 r.
324.	Módlki – Nidzica	aleja przydrożna, 604N, ochrona krajobrazowa		początek XX w.
325.	Napiwoda, dz. nr 94/1	dzwonnica drewniana		rekonstrukcja 1999 r.
326.	Napiwoda 2, dz. nr 120	budynek murowany, ob.	kolejowy, mieszkalny	1902 r.
327.	Napiwoda 3, dz. nr 120	budynek murowany, ob.	kolejowy, mieszkalny	1902 r.
328.	Napiwoda 4, dz. nr 120	budynek murowany, ob.	kolejowy, mieszkalny	1910 r.

329.	Napiwoda 5, dz. nr 127	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
330.	Napiwoda 8, dz. nr 131	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
331.	Napiwoda 9, dz. nr 133	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
332.	Napiwoda 13, dz. nr 141/4	budynek murowany, ob. biblioteka	mieszkalny,	1935 r.
333.	Napiwoda, obok nr 14/1, dz. nr 162/83	budynek murowany	przemysłowy,	koniec XIX w.
334.	Napiwoda 14/2, dz. nr 162/36	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
335.	Napiwoda 25, dz. nr 146/1	budynek murowano-drewniany	gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.
336.	Napiwoda 26, dz. nr 147/2, 147/3	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.
337.	Napiwoda 32, dz. nr 190	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
338.	Napiwoda 35, dz. nr 160	budynek murowany	gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.
339.	Napiwoda 41, dz. nr 35/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
340.	Napiwoda 44, dz. nr 51/2	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
341.	Napiwoda 45, dz. nr 52	budynek drewniany	mieszkalny,	1930 r.
342.	Napiwoda 46, dz. nr 53	budynek murowano-drewniany	mieszkalny,	1920 r.
343.	Napiwoda 48, dz. nr 55/2	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.

344.	Napiwoda 49, dz. nr 56	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.
345.	Napiwoda 53, dz. nr 63/5, 63/6	budynek drewniany	mieszkalny,	1900 r.
346.	Napiwoda 59, dz. nr 82/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
347.	Napiwoda 60, dz. nr 83	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
348.	Napiwoda 61, dz. nr 84/1, 84/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
349.	Napiwoda 72, dz. nr 108/5	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
350.	Napiwoda, dz. nr 69/1	cmentarz dawny	ewangelicki,	2. połowa XIX w.
351.	Napiwoda – droga nr 544 (w kierunku Nidzicy)	aleja przydrożna Jabłonowo – Niechłonin – Narzym – Napiwoda		początek XX w.
352.	Natać Mała 1, dz. nr 353	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
353.	Natać Mała 2, dz. nr 153/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
354.	Natać Mała 3, dz. nr 177/6	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
355.	Natać Mała 4, dz. nr 154	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
356.	Natać Mała 7, dz. nr 338/1	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
357.	Natać Mała 27, dz. nr 3287/5	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
358.	Natać Mała, dz. nr 3308/5	cmentarz	ewangelicki,	XIX w.

		dawny		
359.	Natać Wielka 3, dz. nr 87	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
360.	Natać Wielka 9, dz. nr 100	budynek drewniany	mieszkalny,	1890 r.
361.	Natać Wielka 14, dz. nr 348	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
362.	Natać Wielka 15, dz. nr 354	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
363.	Natać Wielka 17, dz. nr 104	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
364.	Natać Wielka 18, dz. nr 16/2	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
365.	Natać Wielka 21, dz. nr 352	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
366.	Natać Wielka 23, dz. nr 355	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
367.	Natać Wielka 24, dz. nr 66/1	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX w.
368.	Natać Wielka 26, dz. nr 113/2	budynek murowany	mieszkalny,	lata 20. XX w.
369.	Natać Wielka, dz. nr 21	cmentarz dawny	ewangelicki,	XIX w.
370.	Nibork Drugi 3, dz. nr 49-54	czworak murowany		2. połowa XIX w.
371.	Nibork Drugi 4, dz. nr 6, 7, 8, 9, 10/3	czworak murowany		2. połowa XIX w.
372.	Nibork Drugi 5, dz. nr 45/5	gorzelnia murowana		2. połowa XIX w.
373.	Olszewo 5, dz. nr 346/1	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.

374.	Olszewo 6/6A, dz. nr 312	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
375.	Olszewo 8, dz. nr 337/1	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	1900 r.
376.	Olszewo 9, dz. nr 291, 292	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
377.	Olszewo 11, dz. nr 289/1	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
378.	Olszewo 13, dz. nr 286	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
379.	Olszewo 14, dz. nr 265	budynek gospodarczy	1920 r.
380.	Olszewo 15, dz. nr 263	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
381.	Olszewo, dz. nr 260	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
382.	Orłowo, dz. nr 19/3	zespół dworsko-folwarczny, ob. gospodarstwo rolne	1835 – 1910 r.
383.	Orłowo 9/1, 9/2, 9/3, dz. nr 95, 96, 97, 98	czworak murowany w zespole dworsko- folwarcznym	2. połowa XIX w.
384.	Orłowo 11/1, 11/2, 11/3, 11/4, dz. nr 81, 82, 83, 84	czworak murowany w zespole dworsko- folwarcznym	2. połowa XIX w.
385.	Orłowo, dz. nr 3200	cmentarz ewangelicki, dawny właścicieli folwarku	2. połowa XIX w.
386.	Orłowo – granica powiatu	aleja przydrożna wzdłuż drogi 1264N Leszcz – Jankowice – Janki – Moczysko, odcinek Orłowo – granica powiatu	początek XX w.
387.	Piątki 15, dz. nr 120/1, 121	budynek mieszkalny,	1920 r.

		murowany	
388.	Piątki 15, dz. nr 120/1, 121	budynek gospodarczy, murowany	1920 r.
389.	Piątki 16A, dz. nr 35/4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
390.	Piątki 16A, dz. nr 35/4	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
391.	Piątki 21, dz. nr 82	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
392.	Piątki 21, dz. nr 82	budynek gospodarczy, murowany	1920 r.
393.	Piątki, dz. nr 67	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
394.	Piotrowice 8, dz. nr 27/1	budynek mieszkalny, murowany	1940 r.
395.	Piotrowice 10, dz. nr 31/2	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
396.	Piotrowice 11, dz. nr 32	budynek mieszkalny, murowany	1940 r.
397.	Podgórzyn, dz. nr 22-103	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.
398.	Radomin, dz. nr 23	kapliczka murowana	1854 r.
399.	Radomin 5, dz. nr 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
400.	Radomin 6, dz. nr 10	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	1920 r.
401.	Radomin 10, dz. nr 14	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
402.	Radomin 11, dz. nr 155/1	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.

403.	Radomin 18, dz. nr 136	budynek murowany	mieszkalny,	1935 r.
404.	Radomin 20, dz. nr 53	budynek murowany	mieszkalny,	lata 30. XX w.
405.	Radomin 21, dz. nr 58	budynek murowany	gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.
406.	Radomin 22, dz. nr 50/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
407.	Radomin 30, dz. nr 15/2	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
408.	Rączki 2, dz. nr 58	budynek murowany	mieszkalny,	1936 r.
409.	Rączki 4, dz. nr 62	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
410.	Rączki 11, dz. nr 73/2	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
411.	Rączki 13, dz. nr 74, 75	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
412.	Rączki 25/26, dz. nr 41, 42/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
413.	Rączki – Mielno	aleja przydrożna 1585N		początek XX w.
414.	Rozdroże 13, dz. nr 45	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
415.	Rozdroże 14, dz. nr 52	budynek murowany	mieszkalny,	początek XX w.
416.	Rozdroże 16, dz. nr 42/3	budynek murowany	mieszkalny,	1922 r.
417.	Rozdroże, dz. nr 157/9, 157/10, 157/12-część działki, 389/2, 389/1 – część oraz dz.	park wiejski, krajobrazowy wraz z aleją dojazdową		początek XX w.

	nr 177			
418.	Siemiątki 2, dz. nr 28/1	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
419.	Siemiątki 3, dz. nr 32/4	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
420.	Siemiątki 4A, dz. nr 40/2	budynek murowany	mieszkalny,	1910 r.
421.	Siemiątki 4A, dz. nr 39/1, 41/1	budynek murowany	gospodarczy,	1910 r.
422.	Szerokopaś 6, dz. nr 25, 26	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
423.	Szerokopaś 8/8A, dz. nr 20	budynek murowany	mieszkalny,	koniec XIX – początek XX w.
424.	Szerokopaś 10, dz. nr 19	budynek murowany	gospodarczy,	1930 r.
425.	Szerokopaś 11, dz. nr 18/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
426.	Szerokopaś 11, dz. nr 18/2, 18/4	budynek murowany	gospodarczy,	1930 r.
427.	Szerokopaś 12, dz. nr 2/10, 2/7	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
428.	Szerokopaś 14, dz. nr 135	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
429.	Szerokopaś 20, dz. nr 146/2	budynek murowany	mieszkalny,	1900 r.
430.	Szerokopaś 21, dz. nr 147/3	budynek murowany	szkolny,	1903 r.
431.	Szerokopaś, dz. nr 127	cmentarz dawny	ewangelicki,	2. połowa XIX w.
432.	Tatary 16A/16A, dz. nr	budynek	mieszkalny,	1930 r.

	190/1, 189/4	murowany		
433.	Tatary 17/17A, dz. nr 191/1, 192/1	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
434.	Wały 2, dz. nr 88/2, 89/2	budynek murowany	mieszkalny,	1920 r.
435.	Wały 3, dz. nr 84/2	budynek drewniany	mieszkalny,	1940 r.
436.	Wały 4, dz. nr 83/2	budynek drewniany	mieszkalny,	1940 r.
437.	Wały 5, dz. nr 82	budynek drewniany	mieszkalny,	1940 r.
438.	Wały 7, dz. nr 70/2	budynek drewniany	mieszkalny,	1930 r.
439.	Wały 9, dz. nr 3229/6	budynek murowany, ob. leśnictwo	szkolny,	koniec XIX – początek XX w.
440.	Wały 11, dz. nr 66/1	budynek murowany	gospodarczy,	koniec XIX – początek XX w.
441.	Wały 16, dz. nr 51/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
442.	Wały 17, dz. nr 380/1, 380/2	budynek drewniany	mieszkalny,	1930 r.
443.	Wały 18, dz. nr 73	budynek kuźni, murowany		koniec XIX – początek XX w.
444.	Wały 21, dz. nr 3261/2	budynek murowany	mieszkalny,	1930 r.
445.	Wały 23, dz. nr 118	budynek drewniany	mieszkalny,	1940 r.
446.	Wały 24, dz. nr 119	budynek drewniany	mieszkalny,	1920 r.
447.	Wały 26, dz. nr 379/1	budynek	mieszkalny,	koniec XIX –

		murowany	początek XX w.
448.	Wały 27, dz. nr 3261/4	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
449.	Waszulki 4, dz. nr 173/2	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	1920 r.
450.	Waszulki 5, dz. nr 193	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
451.	Waszulki 15, dz. nr 202	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
452.	Waszulki 16, dz. nr 204	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	1910 r.
453.	Waszulki 18, dz. nr 206	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	początek XX w.
454.	Waszulki 19, dz. nr 207	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
455.	Waszulki 20, dz. nr 209	budynek mieszkalny, murowany	1910 r.
456.	Waszulki, dz. nr 234	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
457.	Wietrzychowo 1/4, dz. nr 14/1	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
458.	Wietrzychowo 2, dz. nr 72/7	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
459.	Wietrzychowo 8, dz. nr 57	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
460.	Wietrzychowo, dz. nr 31/27	zespół dworsko-folwarczny, ob. gospodarstwo rolne	1930 r.
461.	Wietrzychowo, dz. nr 3305/2	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.
462.	Wikno 1, dz. nr 3171/5	budynek mieszkalny,	1940 r.

		murowany	
463.	Wikno 2, dz. nr 3171/6	budynek murowany	mieszkalny, 1932 r.
464.	Wikno 3, dz. nr 322/1	budynek murowany	mieszkalny, lata 20.-30. XX w.
465.	Wikno 9, dz. nr 313/3	budynek murowany	mieszkalny, lata 20.-30. XX w.
466.	Wikno 10, dz. nr 308/6	budynek drewniany	mieszkalny, początek XX w.
467.	Wikno 14, dz. nr 305/5	budynek drewniany	mieszkalny, 1920 r.
468.	Wikno 18, dz. nr 3158/15	budynek drewniany	mieszkalny, 1910 r.
469.	Wikno 19, dz. nr 3158/15	budynek murowany	mieszkalny, 1920 r.
470.	Wikno 20, dz. nr 3158/12	budynek murowany	mieszkalny, początek XX w.
471.	Wikno, dz. nr 3173/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - L90 - schron bierny, odporność B	1938 r.
472.	Wikno, dz. nr 3190/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno - Pak 97 - schron bojowy, odporność B1	1938 r.
473.	Wikno, dz. nr 3189/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno-L91 schron bierny, odporność B	1938 r.
474.	Wikno, dz. nr 3189/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Likusy-Wikno -L91 - okopy schronu	1938 r.
475.	Wikno, dz. nr 3171/14	Pozycja Olsztynecka-rejon	1938 r.

		Likusy-Wikno - L92-schron bierny, odporność B oraz garnek Kocha	
476.	Wólka Orłowska 5, dz. nr 16/6	budynek mieszkalny, murowany	1930 r.
477.	Wólka Orłowska, dz. nr 13/22	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
478.	Wólka Orłowska, dz. nr 3333	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska - L75-schron bierny, odporność B	1938 r.
479.	Wólka Orłowska, dz. nr 3333	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska- L76 - schron bierny, odporność B	1938 r.
480.	Wólka Orłowska, dz. nr 4/3	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska - L77 - schron bierny, odporność B	1938 r.
481.	Wólka Orłowska, dz. nr 4/3	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska - L78 - schron bierny, odporność B	1938 r.
482.	Wólka Orłowska, dz. nr 4/3	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska - L79 - schron bierny, odporność B oraz garnki Kocha przed schronem	1938 r.
483.	Wólka Orłowska, dz. nr 3335	Pozycja Olsztynecka -Rejon Wólka Orłowska - L80 - schron bierny, odporność B oraz ruiny wartowni	1938 r.
484.	Wólka Orłowska, dz. nr 3335	Pozycja Olsztynecka-Rejon Wólka Orłowska- L81 - schron bierny, odporność B	1938 r.
485.	Zagrzewo 9/1 i 9/2, dz. nr 12/14, 12/15	dwojak murowany w zespole folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.

486.	Zagrzewo 10/1 i 10/2, dz. nr 12/16, 12/17	dwojak murowany w zespole folwarcznym	w	koniec XIX – początek XX w.
487.	Zagrzewo 12, dz. nr 17/33	dwojak murowany w zespole folwarcznym	w	koniec XIX – początek XX w.
488.	Zagrzewo 13, dz. nr 12/18	czworak murowany w zespole folwarcznym	w	koniec XIX – początek XX w.
489.	Zagrzewo 18, dz. nr 17/13	budynek mieszkalny wielorodzinny, murowany w zespole folwarcznym		koniec XIX – początek XX w.
490.	Zagrzewo, dz. nr 25	cmentarz ewangelicki dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej		2. połowa XIX w.
491.	Załuski 2, dz. nr 16/33	budynek dworu, murowany w zespole dworsko-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny		1920 r.
492.	Załuski, dz. nr 16/22, 16/51	zespół dworsko-folwarczny z gorzelnią, ob. gospodarstwo rolne		2. połowa XIX w.
493.	Załuski 4, dz. nr 16/57	budynek mieszkalny, murowany		koniec XIX w.
494.	Załuski 6, dz. nr 16/81, 16/82	dwojak murowany w zespole folwarcznym	w	koniec XIX – początek XX w.
495.	Załuski 15, dz. nr 2/3	czworak murowany w zespole folwarcznym	w	koniec XIX – początek XX w.
496.	Załuski 17, dz. nr 2/6	trojak murowany w zespole folwarcznym		koniec XIX – początek XX w.
497.	Załuski 19, dz. nr 2/9	budynek szkolny, murowany w zespole folwarcznym, ob. mieszkalny		koniec XIX – początek XX w.
498.	Załuski 21, dz. nr 2/14	budynek mieszkalny,		1900 r.

		murowany	
499.	Załuski, dz. nr 9/1	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
500.	Zimna Woda 1, dz. nr 326/2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
501.	Zimna Woda 3, dz. nr 3134/7	budynek mieszkalny, murowany	1940 r.
502.	Zimna Woda 6, dz. nr 102/6	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
503.	Zimna Woda 7, dz. nr 3102/15	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.
504.	Zimna Woda 10, dz. nr 3103/1	budynek mieszkalny, drewniany	koniec XIX – początek XX w.
505.	Zimna Woda, dz. nr 3136/2	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
506.	Żelazno, dz. nr 28	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. św. Andrzeja Boboli	1880 r.
507.	Żelazno 1/1, dz. nr 427, 428	budynek mieszkalny, murowany	1900 r.
508.	Żelazno 1/4, dz. nr 51/3	budynek mieszkalny, murowany	1920 r.
509.	Żelazno, dz. nr 26	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.
510.	Żelazno, dz. nr 3414	Pozycja Olsztynecka-Rejon Witramowo II -L65 - schron bierny, odporność B	1938 r.
511.	Żelazno, dz. nr 3414	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L66 - schron bierny, odporność B oraz ruiny wartowni obok	1938 r.

		schronu	
512.	Żelazno, dz. nr 3413	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny- L67 - schron bierny, odporność B oraz ruiny wartowni obok schronu	1938 r.
513.	Żelazno, dz. nr 3413	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L68 - schron bierny, odporność B	1938 r.
514.	Żelazno, dz. nr 3412/1	Pozycja Olsztynecka-Rejon Bolejny - L69 - schron bierny, odporność B	1938 r.
515.	[...] Nidzica - Zaborowo, część w granicach gminy Nidzica	aleja przydrożna	początek XX w.

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie Gminy Nidzica znajduje się 116 stanowisk archeologicznych, w tym trzy (w rozbiciu na pięć) stanowiska archeologiczne objęte ochroną prawną:

- Nidzica, nawarstwienia kulturowe Starego Miasta wraz z zamkiem – nr rej. C-162 z 31.08.1992 r. (stanowiska nr 1 i 2 w miejscowości);
- Olszewo, kurhan o nieokreślonej chronologii, prawdopodobnie starożytnej – nr rej. C-229 z 28.04.1997 r.;
- Wały, wały i fosy średniowieczne – nr rej. C-135 z 28.03.1988 r. (obecnie figurujące w wojewódzkiej ewidencji zabytków jako stanowiska Zimna Woda st. IA/1 oraz Zimna Woda, st. IB/1).

Wszystkie w/w stanowiska archeologiczne zostały oznaczone w poniższym zestawieniu poprzez pogrubienie zapisu dotyczącego danego stanowiska archeologicznego.

L.P.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Funkcja i chronologia
------	-------------	----------------	-------------------------	----------------------	-----------------------

1.	Nidzica	33-61	1	1	nawarstwienia kulturowe Starego Miasta wraz z zamkiem, średniowiecze
2.	Nidzica	33-61	2	2	osada (cały teren Starego Miasta – poza budowlą zamku), średniowiecze
3.	Nidzica	33-61	3	3	śląd osadnictwa, starożytność (archiwalne)
4.	Nidzica	33-61	4	4	grodzisko, starożytność (archiwalne)
5.	Nidzica	33-61	5	5	śląd osadnictwa, chronologia nieokreślona (archiwalne)
6.	Nidzica	33-61	6	6	osada, średniowiecze
7.	Nidzica	32-61	7	5	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
8.	Nidzica	32-61	8	7	osada, nowożytność
9.	Bartoszeki	32-61	I	1	osada, nowożytność
10.	Bolejny	30-60	I	7	śląd osadnictwa, nowożytność
11.	Bolejny	30-60	II	8	śląd osadnictwa, nowożytność
12.	Brzeźno Łyńskie	30-61	I	1	1/ śląd osadnictwa, mezolit 2/ śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza 3/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze 4/ śląd osadnictwa, nowożytność
13.	Brzeźno Łyńskie	30-61	II	3	1/ śląd osadnictwa, mezolit

					2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza 3/ ślad osadnictwa, średniowiecze 4/ ślad osadnictwa, nowożytność
14.	Dobrzyń	31-60	I	5	cmentarzysko?, chronologia nieokreślona
15.	Dobrzyń	31-60	II	8	1/ osada, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
16.	Dobrzyń	31-60	III	9	kurhan, chronologia nieokreślona
17.	Dobrzyń	31-60	IV	10	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
18.	Dobrzyń	31-60	V	15	kurhan?, chronologia nieokreślona
19.	Dobrzyń	31-60	VI	16	kurhan?, chronologia nieokreślona
20.	Frąknowo	31-60	I	1	ślad osadnictwa, neolit, kultura ceramiki sznurowej
21.	Frąknowo	31-60	II	2	ślad osadnictwa, chronologia nieokreślona
22.	Frąknowo	31-60	III	3	ślad osadnictwa, chronologia nieokreślona
23.	Frąknowo	31-60	IV	4	osada?, średniowiecze
24.	Frąknowo	31-60	V	6	1/ osada, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
25.	Frąknowo	31-60	VI	7	ślad osadnictwa, późne średniowiecze
26.	Frąknowo	31-60	VII	17	ślad osadnictwa, neolit?
27.	Frąknowo	31-60	VIII	18	kurhan?, chronologia

					nieokreślona
28.	Grzegórzki	33-61	I	10	osada, średniowiecze
29.	Grzegórzki	33-61	II	9	śląd osadnictwa, starożytność
30.	Jabłonka	30-62	I	4	śląd osadnictwa, nowożytność
31.	Jabłonka	30-62	II	5	śląd osadnictwa, nowożytność
32.	Jabłonka	30-62	III	6	śląd osadnictwa, nowożytność
33.	Kamionka	34-60	I	21	1/ śląd osadnictwa, starożytność; 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
34.	Kamionka	34-60	II	15	1/ osada, wczesna epoka żelaza; 2/ śląd osadnictwa, chronologia nieokreślona
35.	Kanigowo	33-60	I	8	1/ osada, epoka brązu; 2/ osada, nowożytność
36.	Kanigowo	34-61	II	5	1/ śląd osadnictwa, neolit 2/ osada, nowożytność
37.	Likusy	30-61	I	2	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
38.	Likusy	31-61	II	3	śląd osadnictwa, epoka kamienia
39.	Litwinki	32-60	I	2	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich (informacja archiwalna)
40.	Litwinki	32-60	II	3	1/ cmentarzysko, okres wpływów rzymskich; 2/ osada, średniowiecze
41.	Litwinki	32-60	III	4	1/ osada, okres wpływów

					rzymskich; 2/ osada, średniowiecze
42.	Litwinki	32-60	IV	5	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
43.	Litwinki	32-60	V	6	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
44.	Łyna	31-60	I	11	osada, nowożytność
45.	Łyna	31-60	II	12	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
46.	Łyna	31-61	III	19	wał, nowożytność
47.	Łyna	31-61	IV	21	ślad osadnictwa, epoka kamienia
48.	Łysakowo	33-60	I	4	ślad osadnictwa, neolit (informacja archiwalna)
49.	Łysakowo	32-60	II	1	ślad osadnictwa, starożytność (informacja archiwalna)
50.	Magdaleniec	33-61	I	11	osada, nowożytność
51.	Módłki (Napiwoda)	32-62	I	11	ślad osadnictwa, nowożytność
52.	Módłki (Napiwoda)	32-62	II	12	ślad osadnictwa, nowożytność
53.	Módłki	33-62	III	39	ślad osadnictwa, nowożytność
54.	Módłki	33-62	IV	37	ślad osadnictwa, nowożytność
55.	Módłki	33-62	V	38	ślad osadnictwa, późne średniowiecze - nowożytność
56.	Napiwoda	32-61	I	2	osada, nowożytność
57.	Napiwoda	31-61	II	2	ślad osadnictwa, późne średniowiecze -

					nowożytność
58.	Napiwoda	31-61	III	4	śląd osadnictwa, nowożytność
59.	Napiwoda	31-61	IV	5	wał, nowożytność
60.	Napiwoda	31-61	V	6	wał, nowożytność
61.	Natać Wielka	29-62	I	1	śląd osadnictwa, starożytność
62.	Natać Wielka	30-62	II	1	1/ śląd osadnictwa, neolit 2/ śląd osadnictwa, epoka brązu 3/ śląd osadnictwa, starożytność
63.	Natać Wielka	30-62	III	2	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
64.	Natać Wielka	30-62	IV	3	śląd osadnictwa, paleolit/mezolit
65.	Nibork Drugi	32-60	I	7	osada, nowożytność
66.	Nibork Drugi	32-61	II	4	osada, nowożytność
67.	Olszewo	33-60	I	5	kurhan, starożytność
68.	Orłowo	31-61	I	1	znalezisko luźne, chronologia nieokreślona (inf. archiwalna)
69.	Orłowo	31-61	II	7	śląd osadnictwa, okres wpływow rzymskich?
70.	Orłowo	31-61	III	8	wał, nowożytność
71.	Orłowo	31-61	IV	9	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
72.	Orłowo	31-61	V	10	1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
73.	Orłowo	31-61	VI	11	1/ śląd osadnictwa, epoka

					kamienia 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
74.	Orłowo	31-61	VII	12	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
75.	Orłowo	31-61	VIII	13	1/ ślad osadnictwa, epoka brązu 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
76.	Orłowo	31-61	IX	14	ślad osadnictwa, średniowiecze
77.	Orłowo	31-61	X	15	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
78.	Orłowo	31-61	XI	20	wał, nowożytność
79.	Orłowo	31-61	XII	22	ślad osadnictwa, nowożytność
80.	Pawliki	34-60	I	14	1/ ślad osadnictwa, paleolit/mezolit; 2/ osada, wczesna epoka żelaza
81.	Pawliki	34-61	II	38	ślad osadnictwa, starożytność
82.	Piątki	33-60	I	9	1/ osada, wczesna epoka żelaza; 2/ osada, nowożytność
83.	Piątki	33-60	II	10	osada, nowożytność
84.	Piątki	33-60	III	11	1/ ślad osadnictwa, starożytność; 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
85.	Podgórze	33-61	I	7	osada, średniowiecze

	(Tatary)				
86.	Radomin	32-61	I	3	osada, nowożytność
87.	Rączki	32-60	I	9	osada, okres wpływów rzymskich
88.	Rączki	32-60	II	10	1/ osada, okres wpływów rzymskich 2/ osada, nowożytność
89.	Siemiątki	33-61	I	8	osada, nowożytność
90.	Wały	31-62	I	5	śląd osadnictwa, średniowiecze (inf. archiwalna)
91.	Wały	31-63	IV	5	śląd osadnictwa, nowożytność
92.	Wały	31-63	V	6	śląd osadnictwa, nowożytność
93.	Wały	31-63	VI	7	śląd osadnictwa, nowożytność
94.	Wały	31-63	VII	8	śląd osadnictwa, nowożytność
95.	Wały	31-63	VIII	9	śląd osadnictwa, paleolit/mezolit
96.	Wały	31-63	IX	10	1/ śląd osadnictwa, średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
97.	Wały	31-63	X	11	śląd osadnictwa, średniowiecze
98.	Wały	31-63	XI	12	śląd osadnictwa, nowożytność
99.	Wały	31-63	XII	13	śląd osadnictwa, nowożytność
100.	Wały	31-63	XIII	14	śląd osadnictwa, nowożytność
101.	Wały	31-63	XIV	15	wał, nowożytność

102.	Wały	31-63	XV	16	wał, nowożytność
103.	Wietrzychowo	31-60	I	13	cmentarzysko kurhanowe?, chronologia nieokreślona
104.	Wietrzychowo	31-60	II	14	śląd osadnictwa, nowożytność
105.	Wólka Orłowska	31-61	I	16	1/ śląd osadnictwa, okres wpływow rzymskich? 2/ śląd osadnictwa, nowożytność
106.	Wólka Orłowska	31-61	II	17	kurhan?, chronologia nieokreślona
107.	Wólka Orłowska	31-61	III	18	śląd osadnictwa, nowożytność
108.	Waszulki	32-61	2	6	osada, nowożytność
109.	Zagrzewo	34-61	I	19	cmentarzysko, okres wpływow rzymskich
110.	Zagrzewo	34-61	II	20	1/ śląd osadnictwa, okres wpływow rzymskich; 2/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
111.	Zagrzewo	34-61	III	17	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze; 2/ osada, nowożytność
112.	Zagrzewo	33-61	IV	12	osada, średniowiecze
113.	Zimna Woda	31-62	IA	1	wał, średniowiecze
114.	Zimna Woda	31-62	IB	2	wał, średniowiecze
115.	Zimna Woda	31-62	II	3	śląd osadnictwa, średniowiecze
116.	Zimna Woda	31-62	III	4	śląd osadnictwa, nowożytność

8.

OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

GMINY NIDZICA.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie Gminy Nidzica przeważają zabytki budownictwa murowanego, mieszkalnego. W gminnej ewidencji zabytków ujęte zostały obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Niestety, procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu szkodzą obiektom architektury dawnej. Należy tu wymienić niefachowo przeprowadzone przez mieszkańców modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej tego terenu.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu Gminy Nidzica

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region (zamek krzyżacki, Stare Miasto)• wyjątkowe obiekty architektury militarnej z końca okresu międzywojennego;• znaczna ilość cmentarzy wojennych z czasów I wojny światowej, w tym największe tego typu obiekty w województwie – Orłowo, Łyna• unikalne stanowiska archeologiczne – wały i fosy ziemne z okresu średniowiecza;• wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki.	<ul style="list-style-type: none">• średni lub zły stan zachowania części obiektów zabytkowych;• brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych;• zniekształcanie zespołów zabudowy historycznej poprzez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;• niewystarczająca edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego;• zbyt mała ilość publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu terenu Gminy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• rosnąca rola samorządu regionalnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego;• możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i in.;• uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast;• rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;• edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym.	<ul style="list-style-type: none">• pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem;• brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków;• niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną;• dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych;• niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.

Źródło: Opracowanie własne

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA

9.1 Cele strategiczne Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica na Lata 2014-2017.

W założeniach programowych i zadaniach *Programu...* powinna zostać uwzględniona specyfika terenu Gminy Nidzica wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby teren ten był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Głównymi założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- spójna polityka finansowania prac konserwatorskich w oparciu o ustawowe regulacje prawne;
- kompleksowa poprawa jakości historycznej przestrzeni publicznej;
- system eksponowania najbardziej wartościowych zabytków Gminy Nidzica;

Główne, długoterminowe cele polityki Gminy Nidzica, związane z ochroną zabytków to:

1. Planowe i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków;
2. Racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne;
3. Powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju społeczno-gospodarczego oraz polityką przestrzenną Gminy;
4. Wpieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
5. Powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania;
6. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

8. Realizacja przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
9. Prowadzenie działań informacyjnych, popularyzacyjnych i edukacyjnych związanych z promocją zabytków gminy i walorów krajobrazu kulturowego

9.1 Założenia programowe Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica

- 1) włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Miejskiej w Nidzicy;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami;
- 3) rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 6) tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki.

9.2. Zadania i kierunki działań Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nidzica

9.2.1. Działania w zakresie odnowy zabytków:

- pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością Gminy Nidzica;
- informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków;
- przeprowadzenie akcji informacyjnej w formie informacji na stronie internetowej urzędu, plakatu lub ulotek mającej na celu uświadomienie mieszkańcom gminy głównej zasady konserwatorskiej związanej z przeprowadzanymi remontami obiektów zabytkowych, tj. wykonywanie ich przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją.
- sprawowanie opieki nad dawnymi cmentarzami cywilnymi poprzez usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, oznakowanie obiektów,

upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców gminy, zwłaszcza dzieci i młodzieży szkolnej. Zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających.

9.2.2. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych

- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania w celach turystycznych.
- oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych.
- opracowanie tablic informacyjnych umieszczonych na zewnątrz obiektów, zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.
- upowszechniania wśród mieszkańców prowadzących działalność turystyczną i agroturystyczną zasad włączania obiektów historycznych do oferty turystycznej gminy oraz przygotowywania obiektów zabytkowych na cele turystyczne.

9.2.3. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w jednostkach prowadzonych przez gminę.
- publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych oraz na stronie internetowej gminy.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NIDZICA

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym Programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- *prawnych*, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego Programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- *finansowych*, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w Programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- *koordynacji*, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów Programów z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- *społecznych*, co oznacza, że Program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- *kontrolnych*, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r, nr 113, poz. 661.), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na Burmistrzu Nidzicy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest ewidencja zabytków Gminy Nidzica. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Burmistrza Nidzicy w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, opis obiektu, chronologia, sposób ochrony oraz dokumentacja fotograficzna.

Aktualizacja i uzupełnianie ewidencji zabytków polega na:

- 1) dokonaniu przeglądu w terenie z częstotliwością raz do roku obiektów figurujących w miejskiej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego;
- 2) wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego;
- 3) uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;
- 4) w przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Określenie stanów technicznych obiektów polega na:

- 1) nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków;
- 2) naniesieniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków;
- 3) określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

W przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Bieżąca aktualizacja miejskiej ewidencji zabytków polega na wprowadzaniu do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

11.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zewnętrzne);
2. źródła prywatne (osób fizycznych, organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.);

Fundusze strukturalne, których środki mogą być wykorzystane na zadania z zakresu rewitalizacji, to przede wszystkim:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS),
- Inicjatywa Wspólnotowa (EQUAL)
- Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

W okresie objętym niniejszym *Programem*, nakłady na ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego mogą pochodzić z:

- budżetu gminy;
- środków Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego na ochronę i utrzymanie miejsc cmentarnictwa wojennego;
- środków Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

12.

**ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY NIDZICA**

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Burmistrz Nidzicy sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej w Nidzicy. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Miejską niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na 3 miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Miejskiej w Nidzicy.